

Bågsäv

– en mellansvensk specialitet

TEXT & FOTO: GUNNAR BJÖRND AHL

Ibland förleds vi att tro att floran i södra och mellersta delen av landet är ganska likartad, med undantag för områden med kalkberggrund. Delvis är det ju sant, men det finns också påtagliga skillnader mellan olika regioner. Här berättar Gunnar om en mellansvensk specialitet.

Bågsäv är en mellansvensk specialitet som förekommer främst i Värmland, Närke, Västmanland och Dalarna. Den känns igen på de smala axen som sitter ensamma på vippgrenarna.

Under den tid jag bodde i Karlstad tyckte jag det var påfallande att en del arter som jag tidigare bedömt som mycket vanliga, var svårare att hitta. Några arter som jag saknade, eller bara sällan träffade på, kring Karlstad var gulmåra, midsommarblomster och svartkämpar. Å andra sidan finns det arter som förekommer främst längs Klarälven och Vänerens stränder. Daggvide, ävjepilört, strandviol och bågsäv är exempel på sådana arter. I den här artikeln kommer jag att fokusera på bågsäv som i Värmland har just den utbredningen.

Bågsäv *Scirpus radicans* tillhör, liksom den nära släktingen skogssäv *Scirpus sylvaticus*, familjen halvgräs Cyperaceae. Halvgräsen skiljer sig från de egentliga gräsen bland annat genom att strået inte har leder, och att strået ofta verkar trekantigt då bladen är placerade i 120 graders vinkel utefter strået. Sävarna har till skillnad från många andra halvgräs tvåkönade blommor. Starrarna har ju som bekant enkönade blommor.

Hur kan man då skilja bågsäven från den nära släktingen skogssäv? Både bågsäv och skogssäv har blommor samlade i ganska små ax som i sin tur är samlade i en yvig vippa. Hos bågsäv sitter det bara ett ax i toppen av varje vippgren, hos skogssäv flera. Skogssäv är rent grön eller mörkgrön medan bågsäv är ljusgrön och har smalare blad än skogssäv. Skogssäv kan ibland växa ganska skuggigt, ofta i trädbevuxna våtmarker. Bågsäven däremot växer alltid öppet, gärna på mark som ibland översvämmas. Den tycks tåla en hel del störningar, men klarar inte av konkurrens från andra växter som skuggar ut den.

Namnet bågsäv kommer av dess speciella strategi för förökning. Under senare delen av sommaren böjer sig de blommande skotten ner mot marken och blir till revor där små nya plantor utvecklas och slår rot. På liknande sätt som exempelvis smultron.

Bågsäv förökar sig ofta genom att strået böjer sig ner mot marken där vippan slår rot. Det gör att den ganska snabbt kan återhämta sig efter översvämningar. Till höger en miljöbild från en växtplats vid Arbogaån som ofta översvämmas.

Bågsäv förekommer i ett bälte över Mellansverige, från Värmland ungefär till nedre Dalälven och något norr därom. Arten är rödlistad som nära hotad (NT). På SLU Artdatabankens webbsida Artfakta kan vi läsa att arten är kraftigt kulturgynnad och trivs i diken och vattengropar samt på stränder längs sänkta sjöar. För att växten skall bli bestående i sådan miljö krävs dock att igenväxning förhindras genom bete eller annat slitage. Vi kan också läsa att blomningen är starkt beroende av lågvatten, under regniga somrar med högt vattenstånd kan den helt utebli. Vid långvariga lågvatten kan en mycket snabb vegetativ spridning med utlöpare ske och stora ytor då nykoloniserar. Arten tycks vara en invandrare i vårt land, första gången den noterades var 1878.

I Karlstadtrakten

Värmländska botanister talar förstås en hel del om bågsäv och andra för trakten speciella arter som daggvide, mandelpil, klarälvselm och grönskära. För min egen del dröjde det rätt länge innan jag lade märke till bågsäven. Jag deltog i inventeringen för en kommande värmlandsflora och höll då till strax öster om Karlstad, på Jäverön och på det närmaste fastlandet nära Skattkärr. För drygt tjugo år sedan ville ett par mycket engagerade värmlandsbotanister, Birgitta och Lars Mangsbo, leta efter ävjepilört just i trakten av Skattkärr. Vi åkte ut, men lyckades inte hitta ävjepilört. Däremot fanns det gott om bågsäv.

På norra och nordvästra sidan av Jäverön fanns det tidigare ett stort "vasshav". Kommunen, som är markägare, røjde vid ett tillfälle upp detta vasshav och släppte ut betande djur. Och se, då dök bågsäven upp! Bågsäv finns även inne i de centrala delarna av Karlstad, bland annat vid Tingvallabron, alltså den största bron över Klarälvens östra älvfåra, och in mot Stora Torget. Karlstad är i stora delar uppbyggd på Klarälvens delta och det finns en del avsnörda sjöar i tätortsnära läge en aning norr om centrum. Strax öster om älven och direkt norr om motorvägen E18 finns en liten sjö som på kartorna benämns Rudstjärnet, äldre Karlstadbor säger i stället "Klara tjärn". Här visade det sig också finnas gott om bågsäv.

Runt Arboga

År 2021 flyttade vi till Arboga i Västmanland. I Arboga kommun finns åtminstone två intressanta områden med bågsäv – Villagatsbadet i Arbogaån och Hjälmare docka.

Villagatsbadet är en badplats i Arbogaån där det gått att följa bågsäven över tid. Flera gånger under perioden 2021 till 2024 har det varit väldigt högt vattenstånd här. För mig har det då blivit tydligt att arten inte bara tål översvämningar utan troligen

även gynnas av dem då konkurrerande växtlighet inte klarar översvämning lika bra. Vid efterföljande lägre vattenstånd har man kunnat se de bågböjda stråna och småplantor som bildas från utlöparna.

Hjälmare docka är en torrdocka som inte ligger vid Hjälmarens men väl vid Hjälmare kanal, som förbinder Hjälmarens med Arbogaån och därför gör att båtar kan komma från Stockholmsområdet ända in till centrala Örebro. Dockan ligger betydligt högre än Arbogaån och därför behöver man inte pumpa ut vattnet när man vill torrlägga dockan – det räcker med att öppna en lucka för att dockan ska tömmas. När man vill komma ut med båtarna som står uppallade inne i dockan måste den förstås fyllas med vatten. Vid anläggningen är man väldigt stolt över bågsäven som växer i dockans botten. Här har vi alltså ytterligare exempel på att arten tål åtminstone kortvariga översvämningar. Båda dessa förekomster omnämns av botanisten Ulf Malmgren redan 1982 så de har funnits kvar ganska länge.

Vad finns det för speciella arter hos dig?

Var du än bor i landet så finns det säkert någon eller några arter som är speciella för just den trakten. Bredda din hembygdeskunskap genom att ta reda på vilka dessa är och lära dig mer om dem. 🌿

Nära släktingen skoggsäv har rundare ax och flera ax på varje vippgren.